

**ЗАМ ТЭЭВРИЙН ОСОЛ, ЖОЛООЧ НАРЫН ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНД
ОРОЛЦОХ САХИЛГА, СОЁЛЫГ ДЭЭШЛҮҮЛЭХ НЬ**

В.Ганболор

ХСИС-ийн Гэмт явдал судлал-эрх зүйн магистрант

Дэлхий нийтээр даяарчлагдаж байгаа энэ үед автомашин хүний амьдралын наад захын хэрэгцээ болоод зогсохгүй, түүнгүйгээр хүмүүсийн ажил, амьдрал нь төсөөлөгдөхгүй болсон байна. Хүн төрөлхтний зохион бүтээсэн аугаа үйлсийн нэг нь автомашин юм. Жил ирэх тутам автомашины тоо нэмэгдэж байгаа нь хүмүүсийн амьжиргаа сайжирч байгаагийн жишээ боловч нөгөө талаас аюулгүй байдлыг хангах асуудал дэлхий нийтийн өмнө тулгарч байгаа чухал асуудлуудын нэг болоод байгаа билээ. Хөдөлгөөний аюулгүй байдалтай холбоотой осол, хэрэг ихсэхийн зэрэгцээгээр түүнээс үүдэн гарах хүний амь бие, эрүүл мэндийн болон эд зүйлийн хохирол нэмэгдсээр байгаа нь осол, хэргээс урьдчилан сэргийлэх үр дүнтэй арга хэмжээ авах шаардлагатай байгааг харуулж байна.

Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрэмд замын хөдөлгөөнд оролцогч гэдгийг “Замаар яваа жолооч, явган зорчигч болон тээврийн хэрэгслээр зорчигч” гэж тодорхойлжээ¹. Үүнээс үзвэл замын хөдөлгөөнд оролцдоггүй нэгээхэн ч хүн байхгүй гэж бардам хэлж болох бөгөөд нас, хүйс, үндэс угсаа, мэдлэг боловсрол үл хамаарна. Зарим хүмүүс зам тээврийн осол нэмэгдэж байгааг тээврийн хэрэгслийн тоо юмуу, эсхүл замын ачаалалтай холбон тайлбарладаг. Тэгвэл зөвхөн дээрх хоёр хүчин зүйлийг дангаар нь авч үзэх нь ихээхэн учир дутагдалтай бөгөөд бусад нөлөөлж байгаа элементүүдийг нэгтгэн системчлэн авч үзэх шаардлагатай юм. Тухайлбал, хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад “хүн” асар их үүрэгтэй. Германы философич Мартин Хайдеггер “машин техник, үйлдвэрлэлийн буруу горимоос хүнд аюул нүүрэлдэг юм биш. Жинхэнэ аюул занал хүний өөрийнх нь мөн чанар дотор нэгэнт нүүрлээстэй явдаг юм” гэжээ. Хүн замын хөдөлгөөний дүрмийг хэдий чинээ дагаж мөрдөнө төдий чинээ ослоос өөрийгөө гэтэлгэж чадна. Мөнүүнээс гадна замын хөдөлгөөнийг хүний ухамсарт үйл ажиллагаагүйгээр ярихын ч хэрэггүй гэж үздэг. Өөрөөр хэлбэл, бидэнд хамгийн ихээр үгүйлэгдэж байгаа хөдөлгөөний соёлыг яриад байгаа юм. Хөгжилтэй орнуудад замын хөдөлгөөний 65 орчим хувь нь эрх зүйгээр, 35 орчим хувь нь ухамсарт үйл ажиллагаагаар зохицуулагддаг гэж үздэг. Осол, хэрэг яг өнөөдрийн байдлаар юунаас болж өсөж байна, хэн үүнд буруутай, яавал зам тээврийн осол багасах вэ? гэдэг тал дээр бид өнөөдөр анхаарах цаг болсон тул энэхүү өгүүллээ бичихийг хичээлээ.

“Замын хөдөлгөөн” гэдэгт нийтийн хэрэгцээний зам ашиглан ачаа ба зорчигчдыг тээврийн хэрэгслээр шилжүүлэн зөөх, явганаар болон дугуй, ердийн хөсгөөр зорчих үйл ажиллагааг ойлгоно хэмээн Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуульд² заасан байдаг. Хөдөлгөөн гэдэгт аливаа биетийн шилжилт гэж ойлгодог боловч замын хөдөлгөөн нь дээрх тодорхойлолтын дагуу нийгмийн харилцаан дахь автозамын хөдөлгөөнтэй холбогдох зохицуулалтын хүрээгээр хязгаарлагдаж буй тодорхой дүрэм, журмаар зохицуулагддаг жолооч, явган зорчигч, тээврийн хэрэгслээр зорчигчийн хөдөлгөөнийг ойлгоно.

Бидний хэлж заншсан “авто ослын” хэрэг буюу одоогийн хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Эрүүгийн хуулийн 27.10 дугаар зүйлд³ заасан “Автотээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчих”⁴ гэмт хэрэгт Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль, Замын хөдөлгөөний дүрмээр тогтоосон хэм хэмжээг гэм буруутайгаар зөрчсөн үйлдлийг² хамааруулдаг.

¹Монгол Улсын Замын хөдөлгөөний дүрэм. Засгийн газрын 2004 оны 74 дүгээр тогтоол.

² <http://www.legalinfo.mn/law/details/11224?lawid=11224>

³ <http://www.legalinfo.mn/law/details/11634?lawid=11634>

⁴Монгол Улсын Эрүүгийн хууль.2015

Гэхдээ дээр дурьдсан хууль, дүрмийг зөрчсөн л бол Эрүүгийн хуульд заасан гэмт хэрэгт холбогдлоо гэж үзэж болохгүй юм. Энэ хэргийн улмаас хүний амь нас, бие махбодь, эд хөрөнгөнд хохирол учирснаар тухайн гэмт хэргийн бүрэлдэхүүний шинж (объектив тал) бүрддэг. Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журам зөрчсөний улмаас наад зах нь хүний бие махбодид хүндэтгэр гэмтэл учирсанаар гэмт хэргийн шинжтэй гэж үзэж байцаан шийтгэх ажиллагааг үргэлжлүүлэн явуулна. Хүний биед учирсан гэмтлийн зэргийг шүүх эмнэлэгийн шинжээчийн дүгнэлтээр заавал тогтоосон байх шаардлагатай. Харин дээрх гэмт хэргийн улмаас тээврийн хэрэгсэлд учирсан эвдрэлийн үнэлгээ, хэмжээг хөрөнгийн үнэлгээ хийх тусгай зөвшөөрөлтэй иргэн хуулийн этгээдээр тогтоолгоно. Тээврийн хэрэгсэлд учирсан хохирлыг тогтоохдоо түүний эд ангийн элэгдэл хорогдлыг хасч, түүнийг засаж сэргээхэд шаардагдах эд анги бусад материалын үнийг оруулан тооцох ба түүнийг засаж сэргээхэд шаардагдах ажлын хөлсийг тухайн этгээдийн гэм буруутай эсэхийг хэлэлцэх хохирлын хэмжээнд оруулан тооцохгүй бөгөөд хохирогч этгээд энэ зардлаа холбогдох баримтыг бүрдүүлэн иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх журмаар нэхэмжилж болно.

Мөн хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын үед хэрэг ослын улмаас эвдэрч гэмтсэн тээврийн хэрэгслээрээ олох байсан орлогыг хохирлын хэмжээнд оруулан тооцдоггүй. Хэргийн улмаас учирсан хохирлын хэмжээг тодорхойлохдоо тээврийн хэрэгсэлд учирсан хохирлоос гадна бусдын бие махбодь, эрүүл мэнд эд хөрөнгөнд тухайн гэм буруутай этгээдийн үйлдлийн улмаас учирсан шууд хохирлыг л оруулдаг.

Шүүх эмнэлэгийн шинжээчийн дүгнэлтээр гэмтлийн зэрэг тогтоогдоогүй эсвэл хөнгөн зэргийн гэмтэл тогтоогдсон бол жолооч хөдөлгөөний аюулгүй байдлын болон ашиглалтын журам зөрчсөн нь тогтоогдсон байсан ч түүний үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй болно. Энэ тохиолдолд гэм буруутай этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхгүй, харин Зөрчлийн хуулийн дагуу хариуцлага хүлээлгэдэг.

Хөдөлгөөний аюулгүй байдал нь хүний мэдээллийг хүлээн авах чадвар, мэдээллийг боловсруулах чадвар, тосон хариулах чадвар, ухамсарт үйл ажиллагаа, замын хөдөлгөөнд бэлтгэгдсэн байдал зэргээс хамаарах юм. Зам тээврийн ослын 70-80 хувь нь жолоочийн буруугаас гарсан гэсэн судалгаа байдаг. Зам тээврийн ослыг хувийн жингээр нь авч үзвэл хөдөлгөөний хурдыг тогтоосон хэмжээнээс хэтрүүлсэн зөрчил зонхилж, согтуугаар автомашин жолоодсон явдал, түүний дараа орж байна гэж олон улсын судалгаагаар тооцоолсон байна.

Жолооч хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль, дүрмийн заалтыг зөрчиж осол гаргаагүй ч зам тээврийн осол гаргахад шууд бусаар нөлөөлдөг гэдгийг ойлгох хэрэгтэй. Хууль дүрмийн заалтыг санаатай болон санамсаргүй зөрчиж байгаа нь жолоочийн мэдлэг ухамсар, сахилгатай шууд холбоотой юм.

Үүнтэй холбоотой нэг жишээ авъя. Шатахуун дуусаж зогсох:

Дээрх техникийн саатал тохиолдож зогсох үйлдлийг замын хөдөлгөөний дүрмийн зайлшгүй зогсолт гэсэн тодорхойлолттой холбон авч үзвэл шатахуун дуусаж зогсох нь зайлшгүй зогсолт биш бөгөөд жолоочийн хариуцлагатай шууд холбоотой юм. Хөдөлгөөнд оролцож байгаа бүх төрлийн механикжсан тээврийн хэрэгслүүд шатахууны түвшин заагууртай байдаг учир жолооч түүнийг хянаж явах үүрэгтэй. Иймд шатахуун дуусаж хориглосон газар зогсож зам зорчих хэсгийг чөлөөлж зогсоогүй, бусдын хөдөлгөөнд саад учруулсан тээврийн хэрэгслийн жолоочтой хариуцлага тооцох хэрэгтэй.

Ер нь замын хөдөлгөөнд бие биедээ хүндэтгэл үзүүлэх, соёлтой оролцох, уулзвар гарц нэвтрэх үед нэг нь нөгөөгөөсөө өрсөх биш нэг нь нөгөөдөө хүндэтгэл үзүүлээд өнгөрүүлчихдэг хөдөлгөөний соёл ихээхэн үгүйлэгдэж байна. Иймээс бидэнд ихээхэн үгүйлэгдэж байгаа тэр соёлын талаар тухайлбал жолоочийн сахилга, соёлын талаар дараах зүйлд анхаарлаа хандуулах нь зүйтэй.

1. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах гол үзүүлэлтийн нэг бол хөдөлгөөнд оролцогчдын мэдлэг, замын хөдөлгөөний дүрэм, журмын тухай цэгцтэй ойлголттой байх явдал юм. Тээврийн хэрэгслийн жолоочийн мэдлэг, чадвар хангалтгүй бол зам тээврийн осол ихсэх нь дамжиггүй. Иймд Замын хөдөлгөөний дүрмийг сурталчилан таниулах ажиллагааг чанаржуулж, хөдөлгөөний соёлыг дээшлүүлэх талаар системтэй ажил зохиох шаардлагатай байна.

2. Хувь хүн өөрөө дүрэм, журмаа биелүүлж, сахилгатай, соёлтой хөдөлгөөнд оролцох нь бусдыг сайнаар үлгэрлэдэг байна. Өөрөөр хэлбэл, бусад хөдөлгөөнд оролцогч дүрмээ биелүүлж, соёлтой байх угтвар нөхцөлийг бүрдүүлдэг байна. Иймд хүн бүр хөдөлгөөний соёл надаас эхлэнэ гэж алхам тутамдаа бодож явахад илүүдэхгүй. Жишээ нь: явган хүний гарцаар зам хөндлөн гарах гэж байгаа хүнд зам тавьж өгөлгүй түүний хөдөлгөөнд саад учруулах, гарцад ойртох үедээ хурд хасахгүй байх, дуут дохио өгөх зэрэг жолоочийн буруутай үйлдлээс болж явган зорчигчийн итгэл алдарч, хаагуурч гарсан ялгаагүй гэдэг сэтгэгдэл төрүүлдэг.

3. Манайд бас нэг хэлэхгүй өнгөрч болохгүй зүйл бол жолооч нарын анхааруулах дохиог хэрэглэж сураагүй эсвэл маш бүдүүлэг хэрэглэх явдал. Тээврийн хэрэгслийн дохио бол түүний “Хэл” байх ёстой. Ер нь хүмүүс хэлээрээ ойлголцог. Тэгвэл автомашинууд өөр хоорондоо хэлээрээ л ойлголцоно шүү дээ. Өөрөөр хэлбэл, анхааруулах дохиог хэрхэн хэрэглэхээс ихээхэн зүйл хамаарна гэдгийг ойлгох хэрэгтэй. Жишээ нь хөдөлгөөний чиг өөрчлөх анхааруулах дохиог өгөхдөө цаг хугацаа болон орон зайг зөв сонгох хэрэгтэй. Дуут дохиог зөвхөн зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор зайлшгүй хэрэглэдэг гэдгийг дахин дахин сануулах ёстой. Барууны орнуудад дуут дохиог өгөх туйлын дургүй, дуут дохио өгсөн нэгийг хамгийн бүдүүлэг гэж үздэг. Өндөр хөгжилтэй улсуудад гэрэл шилжүүлэх дохиог өөр хоорондоо хүндэтгэл үзүүлэх, зам тавьж өгөх зэрэг тохиолдолд өгдөг бол манайд эсрэгээрээ ашигладаг. Мөн үүнээс гадна бид соёлтой улсуудад жолооч нарын дунд хэрэглэгддэг талархлын дохионуудыг нь сурах хэрэгтэй. Зам тавиулсан жолооч жолоодлогоо хүндрүүлэхгүйгээр автомашины бүхээг дотроос гараар дохих буюу ослын дохиог хоромхон зуур асааж талархалаа илэрхийлдэг.

4. Замын хөдөлгөөнийг түгжиж байгаа нэг зүйл бол гэрлэн дохионы заалтыг тэр болгон баримтлахгүй байх явдал. Ногоон гэрэл асчихаад байхад өөр зүйлд анхаарлаа хандуулж хөдөлгөөний нягтралыг зохиомлоор бий болгодог. Суурин соёл иргэншсэн орны хүмүүс хөдөлгөөнд оролцохдоо дарааллын /хэн хамгийн түрүүнд ирсэн тэр эхлэх/ зарчмыг баримталдаг бол нүүдлийн соёл иргэншилтэй хүмүүс бид би л болж байвал гэсэн зарчмыг баримталдаг. Эндээс нэг гээх ёстой зүйл бол яах аргагүй аминчхан үзэл юм.

5. Согтууруулах ундааны зүйл хэрэглэсэн үедээ, аль эсвэл эрхгүй этгээд тээврийн хэрэгсэл жолоодох явдал багасахгүй байна. Согтууруулах ундааны зүйл, сэтгэцэд нөлөөлөх эм, бэлдмэл хэрэглэсэн үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодох нь туйлын аюултай гэдэг нь хэнд ч ойлгомжтой. Сүүлийн үед хариуцлага улам чангарч байгаа зүйтэй гэж үздэг.

6. Монгол Улсын замын нөхцөл байдлыг хөгжилтэй орнуудынхтай харьцуулах нь илүүц биз. Замын эвдрэл гэмтэл, замын байгууламж, зорчих хэсгийн өргөний хэмжээ гээд тоочоод байвал жолооч нарт бэрхшээл мундахгүй. Замын ийм нөхцөл байдлаас шалтгаалан хөдөлгөөний нягтрал үүсэж, ихээхэн бухимдлыг бий болгож байгаа нь хэн бүхэнд ойлгомжтой. Нөгөө талаас бид энэ бухимдлыг өөрсдийн үйл ажиллагаагаараа зохиомлоор нэмэгдүүлж байна. Иймд жолооч нар энэ бухимдлыг багасгахад туйлын их үүрэгтэй. Хамгийн гол ярих ёстой зүйл бол жолооч нар тээврийн хэрэгслээ зөв байрлуулах явдал юм. Тээврийн хэрэгслийг аль болохоор зорчих хэсгээс чөлөөлж зогсоох шаардлагатай.

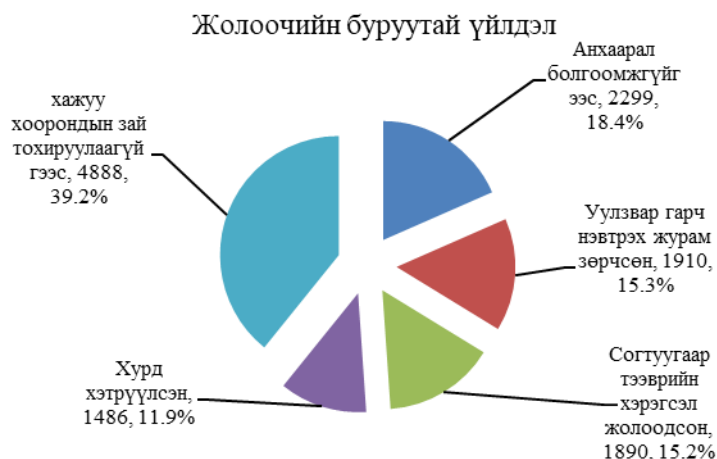
7. Автомашиныг гэрэлтүүлэг, дохиоллын системгүйгээр төсөөлөхийн аргагүй. Хоногийн харанхуй үед автомашин жолоодож замын хөдөлгөөнд оролцох нь өдрийн цагийнхаас бэрхшээлтэй бөгөөд аюултайд тооцогдоно. Олон улсын статистик судалгаагаар зам тээврийн ослын 50-иас илүү хувь нь хоногийн харанхуй үед гардаг бөгөөд энэ үед хөдөлгөөний эрчим 10 дахин багассан байдаг гэж үзжээ. Зам тээврийн осолд хүргэх үндсэн шалтгааны нэг нь жолооч холын гэрлийг ойрын гэрэлд шилжүүлдэггүйгээс эсрэг талаас ирж байгаа хөдөлгөөнд оролцогчын нүд гялбаж гэрэлд цохигдсоноос болдог ажээ. Хүний нүд харанхуй орчноос гэрэлтэй орчинд, гэрэлтэй орчноос харанхуй орчинд шилжих үед хүүхэн хараа томрох буюу жижигрэх учир харах чадвар тогтворжиход 10 секунд шаардагддаг байна. Тэгвэл 50 км/цаг хурдтай явж байгаа жолооч 139 метр замын турш хөдөлгөөнийг хянах баримжаа алдана гэсэн үг. Мөргөлдөх, шүргэлцэх, онхолдох, явган зорчигч дайрах осол нь тээврийн хэрэгслийн гэрэл хэрэглэх журам зөрчсөн, гэрэлтүүлэх хэрэгсэл ажиллахгүй

болсноос шалтгаалдаг гэдгийг санах хэрэгтэй. Харанхуй, үзэгдэх орчин хязгаарлагдсан үед тээврийн хэрэгслийн гэрэлтүүлэх хэрэгслийг зөв ашиглах нь хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангаад зогсохгүй хөдөлгөөний том соёл юм.

Замтээврийн осол гарсан шалтгаан

2017 онд нийслэлд /6 дүүрэг/ бүртгэгдсэн 27491 зам тээврийн ослын 26156 буюу 95.1 хувь нь жолоочийн буруугаас, 1332 буюу 4,8 хувь нь явган зорчигчийн буруутай үйлдлээс гарчээ. Замын нөхцөлөөс 3 осол гэж бүртгэсэн боловч зам засвар, арчилгааны байгууллагыг буруутган арга хэмжээ тооцсон мэдээлэлгүй зөвхөн жолоочид арга хэмжээ авагдсанаар хаагдсан байна.

График №1.

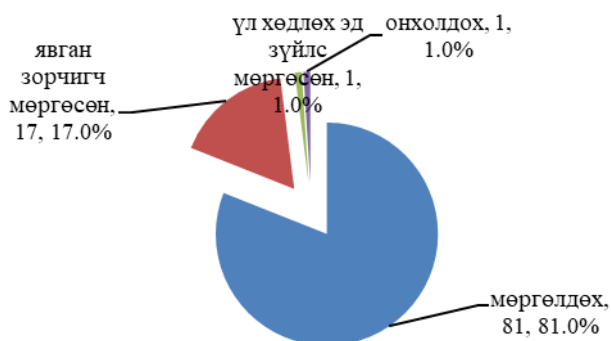
Өнгөрсөн оны ослын шалтгаантай харьцуулан үзвэл согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодсон, хурд хэтрүүлсэнээс гарсан осол 14.0-24.5 хувиар буурсан байхад эгнээ байр эзлэх, ухрах үйлдэл хийх, уулзвар гарц нэвтрэх журам зөрчсөн, хажуу хоорондын зай тохируулаагүйгээс гарсан осол 2-2.1 дахин өссөн байна.

Замын нөхцөлөөс шалтгаалан гарсан осол нийслэлд 3 бүртгэгдсэн боловч зам засвар, арчилгааны байгууллагыг буруутган арга хэмжээ тооцсон мэдээлэл байхгүй жолоочид арга хэмжээ авагдсанаар хаагдсан байна. Энэ шалтгаанд техникийн гэмтэл, гадны гэрэл/замын гэрэл/, зам орчны нөхцөл зэргийг багтаан авч үзэж байгаа боловч авто зам, замын байгууламж хариуцсан байгууллагад техникийн акт тавьж арга хэмжээ тооцсон бүртгэл байхгүй байгаагаас замын нөхцөлөөс гарсан ослын үзүүлэлт бага бүртгэгдсэн хэвээр байна.

Зам тээврийн осол гарсан хэлбэр

Нийслэлд 2017 онд гарсан зам тээврийн ослын 22340 буюу 81.3 хувь нь мөргөлдөх, 4619 буюу 16.8 хувь нь явган зорчигч мөргөх, 124 буюу 0.4 хувь нь онхолдох, 329 буюу 1.2 хувь нь үл хөдлөх зүйл мөргөх/хашаа, хайс, гэр, шон/ 39 осол зорчигч унагах, 25 осол дугуйтай хүн мөргөх, 14 осол мал амьтан дайрах, 1 осол бусад хэлбэрээр бүртгэгдсэн байна.

График №2.

Нийслэлд автомашин мөргөлдөх, шүргэлдэх хэлбэрээр дийлэнх осол гарч байгаа нь автомашинууд даатгалд хамрагдсантай холбоотойгоор шүргэлдэх төдийд ослын дуудлага өгч байгаатай холбоотой юм.

Зам тээврийн осол гарсан гараг, цаг хугацаа

Осол гарсан цагийн нарийвчилсан судалгаанаас харвал:

- 06.00-12.00 цагийн хооронд 4579 буюу 16.8 хувь
- 12.00-18.00 цагийн хооронд 8308 буюу 30.4 хувь
- 18.00-22.00 цагийн хооронд 7739 буюу 28.3 хувь
- 22.00-06.00 цагийн хооронд 6684 буюу 24.5 хувь нь тус тус бүртгэгджээ.

Осол их бүртгэгдэж байгаа цагийн байдлаас харахад 12.00-18.00 цагт дийлэнх хувийг эзэлсэн тоон үзүүлэлт гарсан байна⁵.

- Даваа -4096 буюу 14.9%
- Мягмар-4014 буюу 14.6%
- Лхагва-3959 буюу 14.4%
- Пүрэв-3876 буюу 14.1%
- Баасан-4344 буюу 15.8%
- Бямба-3794 буюу 13.8%
- Ням-3408 буюу 12.4% нь тус тус бүртгэгдсэн тоон үзүүлэлт гарч байна.

График №4.

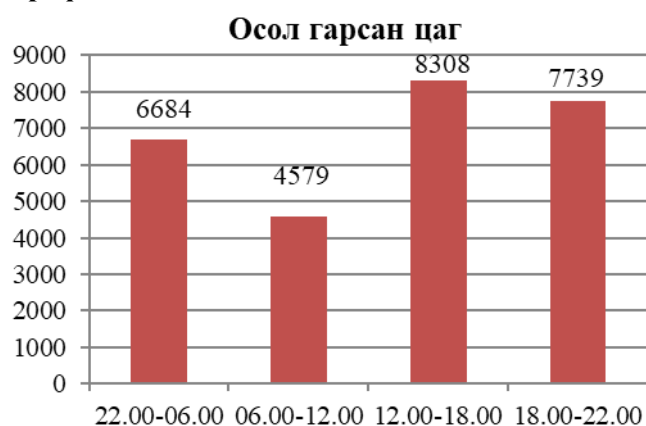
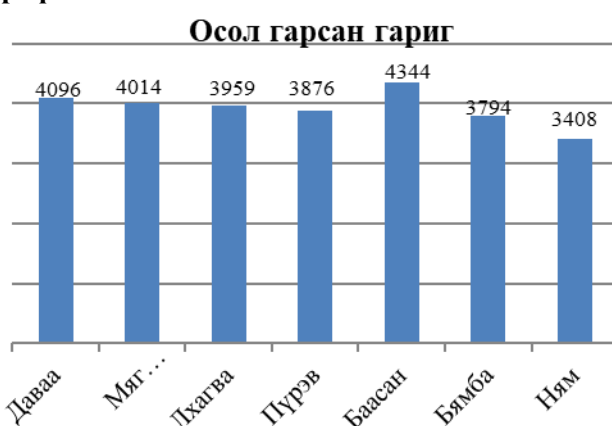

График №5.

Дүгнэлт

Сүүлийн жилүүдэд хот руу тэмүүлсэн нүүдэл жил ирэх тусам өсч хүн ам, тээврийн хэрэгслийн тоо эрс ихэссэнээс нийслэлд замын ачаалал бий болж, үүнтэй холбоотойгоор зам тээврийн осол хэрэг өсөх хандлагатай байна. Мөн импортоор орж ирэх автомашины тоо өсөн нэмэгдэж үүнийг дагаад

⁵Цагдаагийн ерөнхий газрын, Замын цагдаагийн газар “Монгол улс дахь зам тээврийн хэрэгслийн осол, гэмт хэрэг, зөрчлийн статистик үзүүлэлт” УБ., 2018

сөрөг үзэгдэл болох хөдөлгөөний нягтрал, ачаалал ихэсч, замын хөдөлгөөнд оролцогчдын хууль эрх зүйн мэдлэг сул, сахилга дэг журам соёл хангалтгүй байгаагаас зам тээврийн осол хэрэг ихэсч эрдэнэт хүний амь нас, эрүүл мэнд хохирох, эд материалын хохирол учрах явдал улам бүр өсөн нэмэгдэж байна.

Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглалд “Хүн бүр амьд явах, эрх чөлөөтэй байх, халдашгүй дархан байх эрхтэй” , Монгол Улсын Үндсэн хуульд “Иргэн амьд явах эрхтэй, эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй” гэж заасныг хэрэгжүүлж замын хөдөлгөөний саатал, замын хөдөлгөөнд оролцогчдын дүрмийн бус үйл ажиллагааг багасгах, хөдөлгөөний соёл, сахилга хариуцлагыг дээшлүүлэхэд төрийн болон төрийн бус байгууллага аж ахуйн нэгж, иргэдийн үүрэг оролцоог тодорхойлж, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг, ослоос урьдчилан сэргийлэх, хүний амь нас, эрүүл мэнд, өмч хөрөнгийг хамгаалах ажлыг эрчимжүүлэх нэн шаардлагатай юм.

Ийнхүү замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад замын хөдөлгөөний эсрэг гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, зөрчил ослыг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг боловсронгуй болгох, зөрчилд ногдуулсан хариуцлагын үр нөлөөг дээшлүүлэх зэрэг асуудлыг бүрэн судалж, гэмт хэрэг, зөрчлийн шалтгаан, нөхцлийг тодруулан арилгах арга хэмжээг боловсруулснаар тодорхой үр дүнд хүрэх шаардлагатай байна.

Зам тээврийн осол хэрэг гарч байгаа үндсэн шалтгаанууд нь хөдөлгөөнд оролцогч замын хөдөлгөөний дүрмийн заалтыг ноцтойгоор зөрчих, зам орчны нөхцөл нь шаардлага хангахгүй байх, тээврийн хэрэгсэл нь техникийн хувьд бүрэн бус байх, мөн жолооч нарын хөдөлгөөнд оролцох сахилга, соёлын асуудал юм.

Ер нь замын замын хөдөлгөөнд бие биедээ хүндэтгэл үзүүлэх, соёлтой оролцох, уулзвар гарц нэвтрэх үед нэг нь нөгөөгөөсөө өрсөх биш нэг нь нөгөөдөө хүндэтгэл үзүүлээд өнгөрүүлчихдэг хөдөлгөөний соёл ихээхэн үгүйлэгдэж байна. Соёлтой орнуудад гарцаас гарах гэж байгаа жолооч бусдад гараар дохио өгч ойлгуулаад, бусад нь түүнийг ойлгож өнгөрүүлээд цааш хөдөлгөөнөө үргэлжлүүлдэг, тэр жолооч хариу талархал илэрхийлээд явдаг “бичигдээгүй хууль” үйлчилдэг байна. Энэ нь замын хөдөлгөөний дүрмийн заалтыг зөрчиж байгаа хэлбэр биш бөгөөд хүн хүндээ хүндэтгэл үзүүлж сурсаны нэг жишээ юм.

Замын хөдөлгөөний дүрмийн заалт шаардлагыг Монгол Улсын нутагт нийт иргэд дагаж биелүүлэх үүрэгтэй. Гэтэл энэ нь зөвхөн жолоочийн дүрэм, үүрэг гэж үздэг сэтгэлгээ түгээмэл байгаа нь явган зорчигч нар зам тээврийн осол гарахад нөлөөлж байна.

Явган зорчигчид гарцын шугам, гарамгүй газраар зам хөндлөн гарах, гэрлэн дохио зөрчих, ойртон ирж байгаа тээврийн хэрэгслийн урдуур гэнэт гүйх, автобусаас буугаад зогсож байгаа тээврийн хэрэгслийн урдуур зам руу орох, зөрчих хэсгээр согтуу явах зэргээр тээврийн хэрэгсэлд дайрагдаж амь нас эрүүл мэндээ хохироох явдал их байна. Мөн жолооч тээврийн хэрэгслийг гэмтэлтэй гэдгийг мэдсээр байж аргалаад явдаг зөрчил нь осол гаргах бас нэг шалтгаан болдог.

Хүүхдийг замын хөдөлгөөнд сахилга соёлтой оролцуулж сургах, ЗХД-ийн мэдлэг олгох сургалт явуулахад хамгийн үр дүнтэй газар бол яахын аргагүй сургууль, цэцэрлэг хүүхдийн байгууллага мөн. Хүүхэд бага наснаасаа замын хөдөлгөөний талаар тогтсон зөв ойлголттой, дүрэм заавраа системтэй мэддэг болсон байвал хожим нь гудамж замаар сахилга соёлтой зорчиж амь нас, эрүүл мэндээ хамгаалах хэвшилтэй болоод зогсохгүй тээврийн хэрэгслийг аюул осолгүй жолоодож сурах болно.